

Scrúdú na hArdteistiméireachta 2021

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta

Roinn A agus Freagarleabhar

Ardleibhéal

Dé Céadaoin 9 Meitheamh Tráthnóna 2:00 – 4:30

200 nó 240 marc

--	--	--	--	--	--

			
---	---	---	---

Mar shampla, cuirtear
3 Feabhra isteach mar 0302

--

Rinneadh coigeartuithe ar scrúdpháipéir 2021 d'fhonn aon chur isteach ar an bhfoghlaim a tharla de bharr COVID-19 a chúiteamh. D'fhéadfadh sé nach bhfuil an struchtúr agus an leagan amach céanna ar an scrúdpháipéar seo is a bhí ar scrúdpháipéir i mblianta eile roimhe nó ina dhiaidh seo.

Treoracha

Scríobh do Scrúduimhir maille le Lá agus Mí do Bhreithe sna boscaí ar an gclúdach tosaigh.

Scríobh do chuid freagraí le haghaidh gach cuid den scrúdú isteach sa fhreagarleabhar seo. Déanfar an freagarleabhar seo a scanadh agus is ar scáileán a chuirfear do chuid oibre i láthair an scrúdaitheora. Mar sin is féidir nach bhfeicfidh an scrúdaitheoir aon rud a scríobhfaidh tú taobh amuigh de bhoscaí na bhfreagraí.

Scríobh do chuid freagraí le peann i ndúch gorm nó dubh. Ní ceadmhach duit peann luaidhe a úsáid ach amháin le haghaidh sceitsí, graf agus léaráidí.

Tá trí roinn sa scrúdú seo. Cuirtear na ceisteanna le haghaidh **Roinn B agus Roinn C** ar fáil i gceistpháipéar ar leith, ach ní mór duit do chuid freagraí a scríobh sa fhreagarleabhar seo.

Roinn A	30 mharc Freagair cuig cheist ar bith sa roinn seo. Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Roinn B	130 marc Freagair Ceist 1 agus ceist amháin as ceisteanna 2, 3, 4 agus 5. Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil le ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.
Roinn C	40 nó 80 marc Freagair ceist amháin ar ábhar roghnach nó ceist 4 (croí-ábhar) lena n-áirítear cuid (a) agus cuid (b) nó (c) . Má chuir tú isteach obair chúrsa i <i>dTeicstílí, Faisean agus Dearadh</i> le haghaidh an scrúdaithe, ní cheadaítear duit ach Ceist 2 as an roinn seo a fhreagairt. Tá 80 marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha 1 agus 3. Tá 40 marc ag gabháil le hábhar roghnach 2. Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 4 (croí-ábhar).

Freagair **cuig** cheist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Luaigh **dhá** chúis le dínádúrchán próitéine agus tabhair sampla **amháin** i ngach cás.

Cúis	Sampla

2. Maidir le lipidí, mínigh gach ceann díobh seo a leanas:

Bréine ocsaídiúcháin
Bréine hidrealaíoch

3. Ainmnigh riocht (galar) **amháin** a bhaineann le bheith in easpa na gcothaitheach seo a leanas:

Cothaitheach	An Galar de bharr easpa
Vitimín D	
Vitimín B ₃ (Niaicin)	
Iaidín	

4. Cad is Bunráta Meitibileach (*BMR* i mBéarla) ann?

Tabhair **dhá** thoisc a shocraíonn bunráta meitibileach an duine.

(i)
(ii)

5. Ainmnigh **trí** airí de chuid siúcra agus luaigh úsáid chócaireachta **amháin** a bhaintear as gach ceann díobh.

Airí	Úsáid chócaireachta

6. Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste a bhaineann le bianna reoite a chur san áireamh agus béilí á bpleanáil.

(i)
(ii)

7. Mínigh an éifeacht a bhíonn ag gach ceann díobh seo a leanas ó thaobh glasraí agus torthaí a phróiseáil:

Cannadóireacht
Díhiodráitiú

8. Ainmnigh **dhá** rogha eile próitéine is féidir a úsáid i réim bia veigeánach.

(i)
(ii)

Luaigh **dhá** bhuntáiste a bhaineann le roghanna eile próitéine a chur isteach sa réim bia.

(i)
(ii)

9. Mínigh na hathruithe ceimiceacha seo a leanas a tharlaíonn le linn bia a ullmhú/a chócaráil:

Donnú einsímeach
Donnú neamh-einsímeach

10. Luaigh feidhm de na páirteanna cuisneora seo a leanas:

an teirmeastat
an cuisneán

11. Déan trí chineál ionaid miondíola a aicmiú agus tabhair sampla **amháin** i ngach aicme.

Cineál ionaid miondíola	Sampla

12. Tabhair breac-chuntas ar **thrí** fhreagracht atá ar thomhaltóirí.

(i)
(ii)
(iii)

13. Sainaithin **trí** thoisc shocheacnamaíocha a théann i bhfeidhm ar roghanna tithíochta.

(i)
(ii)
(iii)

14. Luaigh **dhá** bhuntáiste a bhaineann le nós imeachta na n-éileamh beag.

(i)
(ii)

Freagarleabhar le haghaidh Roinn B agus Roinn C

Treoracha

Cuirtear na ceisteanna do **Roinn B** agus **Roinn C** ar fáil i gceistpháipéar ar leith.

Cuir tús le gach ceist ar leathanach nua. Scríobh uimhir na ceiste sa bhosca ar bharr gach leathanaigh. Úsáid an colún ar thaobh na láimhe clé chun gach cuid a lipéadú, mar a thaispeántar.

Part Cuid	Question Ceist	04	Start each question on a new page Cuir tús le gach ceist ar leathanach nua
(a)			
(b)(i)			
(b)(ii)			

Ní gá duit gach leathanach sa fhreagarleabhar seo a úsáid. Ach má úsáideann tú an spás ar fad sa fhreagarleabhar seo, is féidir páipéar breise a iarraidh ar an bhfeitheoir.

Scríobh do chuid freagraí le peann i ndúch gorm nó dubh. Ní ceadmhach duit peann luaidhe a úsáid ach amháin le haghaidh sceitsí, graf agus léaráidí.

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

A diagram showing a large rectangle divided into four smaller squares by a horizontal and a vertical line. The top-left and top-right squares are shaded gray, while the bottom-left and bottom-right squares are white and empty.

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

--	--

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

Cuid

[illegible]

Ná scríobh ar an leathanach seo

Fógra cóipchirt

D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt ina leith, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críche measúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir *Alt 53(5) den Acht um Chóipcheart agus Cearta Gaolmhara, (2000)*. Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríoch ach amháin chun na críche dá bhfuil sé beartaithe. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh nó úsáid neamhúdaraíthe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú na hArdteistiméireachta – Ardleibhéal

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta Roinn A agus Freagarleabhar

Dé Céadaoin 9 Meitheamh

Tráthnóna 2:00 – 4:30

Coimisiún na Scrúduithe Stáit State Examinations Commission

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA 2021

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta

ARDLEIBÉAL

Roinn B agus Roinn C

DÉ CÉADAIOIN 9 MEITHEAMH TRÁTHNÓNA 2:00 – 4:30

Roinn B

130 marc

Freagair **Ceist 1** agus ceist **amháin** as ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1.

Tá 50 marc an ceann ag gabháil le ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Roinn C

40 nó 80 marc

Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach **nó** ceist 4 (croí-ábhar) lena n-áirítear **cuid (a)** agus **cuid (b)** nó **(c)**.

Má chuir tú isteach obair chúrsa i dTeicstílí, *Faisean agus Dearadh* le haghaidh an scrúdaithe, ní cheadaítear duit ach Ceist 2 as an roinn seo a fhreagairt.

Tá 80 marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha 1 agus 3.

Tá 40 marc ag gabháil le hábhar roghnach 2.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 4 (croí-ábhar).

Ná tabhair ar ais an ceistpháipéar seo

Freagair **Ceist 1** agus ceist **amháin** as ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

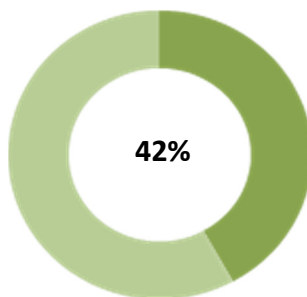
Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil le ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ina bhfuil **Roinn A**.

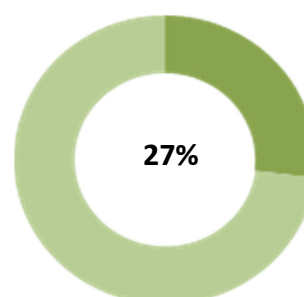
Ceist 1

Sa ghrafaic faisnéise seo a leanas taispeántar dhá thoisc a théann i bhfeidhm ar itheachán béilí sa tráthnóna. *(What Ireland Ate Last Night, Report 2020, Bord Bia Thinking House)*

Sláinte agus Folláine

Maireachtáil Fhreagrach

- (a) Maidir leis an ngrafaic faisnéise thuas, mol conas a rachadh na nithe seo a leanas i bhfeidhm ar roghanna bia a dhéantar (i) sláinte agus folláine agus (ii) maireachtáil fhreagrach. (20 marc)
- (b) Sainaithin treochtaí comhaimseartha i bpatrúin itheacháin na hÉireann, agus dean cur síos orthu. (12 mharc)
- (c) Bíonn micreachothaithigh riachtanach le haghaidh dea-shláinte agus folláine. Tabhair cuntas ar iarann agus déan tagairt do na nithe seo a leanas: (18 marc)
- foinsí sa réim bia
 - feidhmeanna bitheolaíocha
 - iarmhairtí na heaspa.
- (d) Sainaithin agus mínigh **dhá** thoisc a théann i bhfeidhm ar ionsú iarainn sa chorp. (10 marc)
- (e) Déan sraith straitéisí a cheapadh lena n-úsáid le linn bianna a cheannach agus béilí a phleanáil do theaghlaigh nach maireann de réir gnáthaimh rialta laethúla. (20 marc)

Ceist 2

Is rogha mhaith iad uibheacha mar chuid de réim bia shláintiúil, chothromaithe.

- (a) Pléigh an tábhacht chothaitheach a bhaineann le huibheacha sa réim bia. (20 marc)
- (b) Déan cur síos ar conas a oibríonn uibheacha mar eiblitheoir i dtáirgeadh bia. Déan tagairt d'fheidhm chócaireachta **amháin**. (18 marc)
- (c) Déan measúnú ar an ról atá ag lipéadú bia mar fhoinse eolais thomhaltóirí le linn dóibh uibheacha a cheannach. (12 marc)

Ceist 3

Tá rialú teochta ríthábhachtach maidir le sábháilteacht bia do gach tomhaltóir a chinntiú.

- (a) Pléigh an tábhacht a bhaineann le rialú teochta nuair a bhíonn bia á stóráil agus á chócaráil/á atéamh. (16 mharc)
- (b) Déan cur síos ar na céimeanna i gcóras *Anailíse Guaise agus Pointí Rialúcháin Criticiúla (HACCP i mBéarla)* i gcomhair mias the phríomhchúrsa a dhéanamh. Déan tagairt do na guaiseacha féideartha agus do na bearta rialúcháin comhfhreagracha is cóir a chur i bhfeidhm. (24 marc)
- (c) Déan idirdhealú idir nimhiú bia tógálach agus nimhiú bia tocsaineach. (10 marc)

Ceist 4

Treoraíonn bainistíocht éifeachtach an tí reáchtáil réidh an tí.

- (a) Mínigh conas a chuireann córais mhaithe bainistíochta cion le teaghlach a reáchtáiltear go maith. (16 mharc)
- (b) Bain úsáid as creat na bainistíochta (ionchuir, tréchuir agus aschuir), agus tabhair breac-chuntas ar na straitéisí atá le leanúint le linn saoire theaghlaigh a phleanáil chun a chinntiú go ndéantar bainistíocht éifeachtach ar acmhainní. (18 marc)
- (c) Déan measúnú ar úsáid an chreidmheasa mar mhodh íocaíochta le haghaidh saoire theaghlaigh. (16 mharc)

Ceist 5

Tá teaghlach comhaimseartha na hÉireann níos éagsúla agus is lú a líon ná mar a bhí riamh.

- (a) Sainmhínigh an téarma ‘teaghlach’ agus mínigh an coincheap a bhaineann le huilíocht an teaghlaigh. (10 marc)
- (b) Mínigh conas is féidir leis an teaghlach riachtanais fhisiceacha, mhothúchána, eacnamaíocha agus shóisialta a chuid ball a shásamh. (24 marc)
- (c) Pléigh na dúshláin a d’fheadfadh teacht roimh an teaghlach ina bhfuil leanbh a bhfuil riachtanais speisialta aige nó aici. (16 mharc)

Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach **nó** ceist 4 (croí-ábhar) lena n-áirítear **cuid (a) agus cuid (b) nó (c).**

Má chuir tú isteach obair chúrsa i dTeicstilí, Faisean agus Dearadh le haghaidh an scrúdaithe, ní cheadaítear duit ach Ceist 2 amháin as an roinn seo a fhreagairt.

Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ina bhfuil **Roinn A.**

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **1(a)** agus **1(b) nó 1(c)** a fhreagairt.

1.(a) Ba chóir go mbeadh éifeacht dhearfach ag teach dea-dhearthra ar shaol daoine.

(i) Mínigh an tábhacht a bhaineann le suíomh agus le stíl tí le linn teach nua a thógáil. (16 mharc)

(ii) Pléigh na tosca seo a leanas a théann i bhfeidhm ar dhearadh/tógáil tí:

- costais tosaigh agus/nó costais chothabhála
- forbairtí teicneolaíochta
- éifeachtúlacht fuinnimh. (24 marc)

(iii) Tabhair breac-chuntas ar an nós imeachta a bhaineann le cead pleanála iomlán a fháil chun teach a thógáil. (10 marc)

agus

1.(b) 'Ní hamháin gur riachtanas praiticiúil é soilsiú. Is oiriúint stíle é freisin.' (www.ikea.com)

(i) Pléigh trí airí atá ag solas agus tabhair sampla de chur i bhfeidhm gach ceann díobh sa teach. (18 marc)

(ii) Sainaithin dhá fhorbairt chomhaimseartha i dteicneolaíocht an tsoilsithe agus déan measúnú orthu. (12 mharc)

nó

1.(c) 'Clúdaíonn uisce 71% den phláinéad ach níl ach 1% de ar fáil dúinn mar uisce le hól.' (Uisce Éireann)

(i) Mínigh conas a dhéantar uisce a sholáthar don teach agus a stóráil ann. Déan tagairt do na nithe seo a leanas:

- soláthar i suíomh uirbeach nó faoin tuath
- buacaire
- umar stórála/sistéal. (18 marc)

(ii) Sainaithin úsáidí neamhéifeachtúla uisce sa teach. Mol straitéisí leis an acmhainn seo a chaomhnú agus a bhainistiú. (12 mharc)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh – 40 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **2(a)** agus **2(b)** nó **2(c)** a fhreagairt.

2.(a) (Sa Bhéarla) tugtar éadaí *Athleisure* ar mhodh caite éadaí ina measctar éadaí spóirt agus éadaí réidh le caitheamh.

(www.pinterest.com)

- (i) Déan measúnú ar oiriúnacht éadaí Athleisure mar phríomhbhall éadaigh vardrúis. (15 mharc)
- (ii) Tabhair breac-chuntas céimeanna an phróisis dearaidh le linn ball éadaigh a dhéanamh. (10 marc)

agus

2.(b) Tá borradh faoi úsáid na snáithíní nádúrtha mar gheall ar an inbhuanaitheacht a bhaineann leo.

Scríobh próifíl le haghaidh fabraic **amháin** a dhéantar as snáithíní nádúrtha.

Déan tagairt do na nithe seo a leanas:

- táirgeadh snáithíní
 - airíonna fabraice
 - úsáidí.
- (15 mharc)

nó

2.(c) Is féidir le tosca cultúrtha, stairiúla agus sóisialta dul i bhfeidhm ar dhearadh faisin.

- (i) Mínigh conas a bhíonn roghnú éadaí ag brath ar an bhfeidhm atá acu. (6 mharc)
- (ii) Déan anailís ar an éifeacht a bhíonn ag tionchair shóisialta ar dhearadh éadaí. (9 marc)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **3(a)** agus **3(b)** nó **3(c)** a fhreagairt.

3.(a) 'Is é an gnáthrud é ag cuid mhór dár sochaí a bheith ag maireachtáil ar ioncam íseal.'
(*Poverty Focus, Social Justice Ireland, 2020*)

- (i) Sainmhínigh bochtaineacht. (8 marc)
- (ii) Maidir leis an mbochtaineacht, mínigh gach ceann díobh seo a leanas:
- bochtaineacht choibhneasta
 - líne na bochtaineachta
 - sáinn na bochtaineachta. (18 marc)
- (iii) Déan plé ar fhorleithne agus dáileadh na bochtaineachta in Éirinn an lae inniu. (12 mharc)
- (iv) Ainmnigh cúnamh/sochar leasa shóisialaigh **amháin** atá ar fáil do dhaoine atá bocht, agus tabhair sonraí faoi. (12 mharc)

agus

3.(b) De ghnáth, bíonn saol níos sona agus níos sláintiúla ag daoine atá ag obair, cuma cé acu a íoctar iad nó nach n-íoctar.

- (i) Sainaithin na tosca a théann i bhfeidhm ar mheon an duine i leith na hoibre, agus tabhair mionléiriú orthu. (15 mharc)
- (ii) Déan plé ar conas is féidir le pobal tairbhe a bhaint as an obair a dhéanann oibrithe deonacha, agus tabhair samplaí. (15 mharc)

nó

3.(c) Dúirt 42% de na daoine atá ag obair ón mbaile 'go raibh sé an-deacair an teorainn idir an saol oibre agus an saol teaghlaigh a bhainistiú'. (*Irish Independent, 2020*)

- (i) Mínigh an tábhacht a bhaineann le dáileadh na dtascanna oibre agus na bhfreagrachtaí cúraim leanaí i dteaghlaigh. (15 mharc)
- (ii) Pléigh an chaoi a bhfuil feabhsuithe sa soláthar oideachais tar éis dul i bhfeidhm ar shaol an teaghlaigh. (15 mharc)

Ceist 4 – Croí-ábhar – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an cheist seo **4(a)** agus **4(b)** nó **4(c)** a fhreagairt.

4.(a) 'Cé go bhfuil daonra níos lú ná 5 mhilliún in Éirinn, déantar dóthain táirgí déiríochta sa tír le haghaidh líon daoine is mó go mór fada ná sin a bheathú.' (*Dairy Sector Profile, Bord Bia*)

(i) Pléigh an tábhacht chothaitheach a bhaineann le bainne i réim bia leanaí óga. (20 marc)

(ii) Déan cur síos ar phróiseas **amháin** a úsáideann déantóirí chun síneadh a chur le seilfré an bhainne.

Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- ainm an phróisis
- conas a chuirtear an próiseas i gcrích
- pacáistiú agus lipéadú. (18 marc)

(iii) Tabhair breac-chuntas ar na bearta (tionscnaimh) a dhéanann tionscal na déiríochta chun freastal ar na treochtaí reatha tomhaltais. (12 mharc)

agus

4.(b) 'Táthar ag súil leis go dtiocfaidh méadú ar fhorleithne an diaibéitis in Éirinn go dtí go mbeidh sé ar líon 278,000 duine faoin mbliain 2030.' (*Changing Lives 2016 – 2020, Diabetes Ireland*)

(i) Maidir le diaibéiteas, tabhair cuntas ar na nithe seo a leanas:

- cineálacha diaibéitis
- na riachtanais chothaithe is cóir do dhaoine a bhfuil diaibéiteas orthu a leanúint (20 marc)

(ii) Tabhair breac-chuntas ar úsáid milseoirí i dtáirgeadh bia. (10 marc)

nó

4.(c) Baineann an taighde margaidh le húsáid a bhaint as modhanna taighde tomhaltais éagsúla.

(i) Ainmnigh **dhá** mhodh taighde tomhaltais, agus déan cur síos orthu. (12 mharc)

(ii) Tabhair breac-chuntas ar na buntáistí a bhaineann le taighde tomhaltais don tomhaltóir agus don mhiondíoltóir araon. (18 marc)

Níl ábhar scrúdaithe ar bith ar an leathanach seo

Níl ábhar scrúdaithe ar bith ar an leathanach seo

Níl ábhar scrúdaithe ar bith ar an leathanach seo

Ná tabhair ar ais an ceistpháipéar seo

Fógra cóipchirt

D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt ina leith, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críche measúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir Alt 53(5) den Acht um Chóipcheart agus Cearta Gaolmhara, (2000). Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríoch ach amháin chun na críche dá bhfuil sé beartaithe. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh nó úsáid neamhúdaraíthe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú na hArdteistiméireachta – Ardleibhéal

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta
Roinn B agus Roinn C

Dé Céadaoin 9 Meitheamh
Tráthnóna 2:00 – 4:30